

QUERCUS

KEURINGSRAPPORT VAN DE KEURINGSKOMMISSIE SIERBOMEN N.A.K.B.

Waardering: *** = uitstekend (*excellent*)
** = zeer goed (*very good*)
* = goed (*good*)
s = voor speciale doeleinden (*for special purposes*)
o = kan vervallen (*can be eliminated*)

* **Quercus canariensis** — Algerijnse Eik — Zuid-Spanje en Noord-Afrika

syn. *Quercus mirbeckii*

GROEIWIJZE: een grote boom met donkergrijze, diep gegroefde stam; de kroon is bijna rond, bij jonge bomen echter veel smaller.

BLADEREN: ovaal, weinig gelobd(!), glanzend donkergroen, lichter gekleurd aan de onderzijde.

VERMEERDERING: enten op *Quercus robur*.

Deze boom schijnt goed winterhard te zijn. Is te breed voor straatbeplanting. Er zijn maar weinig goede bomen van *Quercus canariensis*, (meer bekend onder de naam *Quercus mirbeckii*) in Nederland. Is niet gevoelig voor meeldauw! In het Arboretum "Trompenburg", Rotterdam, staat een mooie selectie, na 25 jaar ongeveer 12 m hoog. Van deze "kernboom" wordt door de N.A.K.B. enthout afgegeven.

* **Quercus cerris** — Moseik — Z.O. Europa

GROEIWIJZE: sterk groeiende, wind verdragende park- en laanboom met brede, losse kroon.

BLADEREN: zeer variabel, meest grof getand, 6-12 cm; donkergroen.

VERMEERDERING: uit zaad.

De Moseik groeit goed op droge kalkrijke en lichte, opgespoten gronden. Voldoet goed aan de kust; verdraagt ook zoute zeewind. Bij zeer strenge vorst is er kans op vorstscheuren. De naam Moseik is afkomstig van de draadvormige schubjes aan de winterknoppen en de vruchtnapjes.

De N.A.K.B. heeft nog géén moederboom geselecteerd voor vegetatieve vermeerdering; deze eik wordt uitsluitend uit zaad vermeerderd.

In De Bilt staan ongeveer 30 zeer goede bomen, die momenteel 7-8 m hoog zijn, met een kroond doorsnede van 2.5-3 meter.

Quercus cerris

Quercus coccinea — Midden en Oostelijk Noord-Amerika

Van deze eik uit Noord-Amerika is nog maar weinig bekend over de groei in het Nederlandse klimaat. Zaailing-bomen zijn zeldzaam.

Wat door de Nederlandse kwekers in beperkte mate wordt gekweekt is een kloon, die in Engeland 'Knaphill' wordt genoemd, doch in Nederland 'Splendens'.

Een grote boom in Kew Gardens is 20 m hoog.

** **Quercus coccinea 'Splendens'** (Engeland vóór 1900)

GROEIWIJZE: grote boom met losse, brede kroon.

BLADEREN: glanzend, leerachtig, 9-15 cm, diep ingesneden, in de herfst prachtig rood.

VERMEERDERING: moeilijk; enten op *Quercus rubra* of op *Quercus palustris*. Hierover vindt onderzoek plaats bij het Proefstation.

'Splendens' is zo goed als zeker de enige kloon, die in Nederland (vegetatief) wordt vermeerderd. Zaad van *Quercus coccinea* is niet te koop. Een prachtige boom, maar vanwege de moeilijke vermeerdering zelden in parken aangeplant.

De zeer oude boom op de begraafplaats Heiderust in Rheden is als "kernboom" voor afgifte van entmateriaal aangewezen.

Quercus frainetto — Hongaarse Eik — Balkan en Zuid-Italië

syn. *Quercus conferta*

GROEIWIJZE: snelgroeiende straat- en laanboom van eerste grootte met regelmatige, bijna eironde, soms brede kroon en rechte, stevige stam met diep en regelmatig gegroefde schors.

BLADEREN: kortgesteeld, 10 - 20 cm lang en 7 - 12 cm breed (aan jonge exemplaren veel groter), bovenzijde mat glanzend, donkergroen, onderzijde grijsgroen; insnijdingen regelmatig, aan beide zijden met 7 - 12 zeer diep ingesneden lobben.

VERMEERDERING: enten op *Quercus robur*.

Quercus frainetto is één van de weinige eiken die geschikt zijn voor straatbeplanting. Hij groeit zelfs beter dan de gewone Zomereik; geeft de voorkeur aan goed vochthoudende gronden.

*** **Quercus frainetto 'Trump'** — (N.A.K.B. nieuwe cultivarnaam) - foto blz. 27

GROEIWIJZE: gesloten; eivormige kroon, tamelijk steil omhooggaand, takstand ongeveer 45°.

BLADEREN: als die van de soort.

Daar in Nederland verschillende niet benaamde klonen van *Quercus frainetto* worden gekweekt, zijn in de kwekerijen zowel goede (t.w. met gesloten, eivormige kroon) als minder aanbevelenswaardige bomen (met losse kroonvorm) aanwezig.

De Keuringscommissie heeft thans één van de in cultuur zijnde klonen benaamd.

Uitsluitend van een moederboom in de Trompstraat, hoek Cortenaerstraat, Ede zal enthout worden afgegeven onder de nieuwe cultivarnaam 'Trump'. Deze thans ongeveer 17-jarige boom heeft een hoogte van 12 meter en een omtrek van 95 cm op 1.5 m gemeten.

Quercus × hispanica

(*Quercus cerris* × *suber*)

Een half- tot geheel bladhoudende hybride tussen de winterharde Moseik en de minder winterharde, bladhoudende Kurkeik uit Zuid-Europa. Zowel bomen als struiken komen voor.

In de loop der jaren zijn verschillende klonen uit deze hybride benaamd, waarvan in Nederland bijna uitsluitend 'Lucombeana', wordt gekweekt.

In het Arboretum "Belmonte" te Wageningen staat een boom onder No. 14294, die opvalt door mooi, glimmend blad. Zeer waarschijnlijk is deze kloon afkomstig uit het Arboretum Trompenburg, Rotterdam, waar hij werd geselecteerd uit zaailingen.

Deze boom zal (als proef) onder de naam 'Wageningen' door de N.A.K.B. worden verspreid.

s **Quercus × hispanica 'Wageningen'** — (N.A.K.B., nieuwe cultivarnaam)

GROEIWIJZE: kleine, compacte boom met een stam, gelijkend op die van *Quercus cerris*.

BLADEREN: leerachtig glimmend blad, eirond-langwerpig, 5 - 10 cm lang, met aan beide zijden 6 - 8 scherpe tanden.

VERMEERDERING: enten op *Quercus robur* en *Quercus cerris*.

Deze boom houdt tot midden december zijn blad. De boom in Wageningen heeft in de strenge winter van 1979 niet geleden.

Quercus frainetto 'Trump'

s **Quercus × hispanica 'Lucombeana'** (Engeland 1765)

syn. *Quercus lucombeana*

GROEIWIJZE: meestal grote struik of kleine boom; stam met mooie kurklijsten (!)

BLADEREN: half-bladhoudend, 6 - 12 cm, als die van *Quercus cerris*, glimmend donkergroen aan de bovenzijde, onderzijde grijsviltig. Meestal vallen ze pas rond de jaarwisseling af.

Deze bijna bladhoudende eik is hier te lande in de jeugd vorstgevoelig, maar op oudere leeftijd voldoende winterhard.

In Arboretum Trompenburg staat een 15-jarig exemplaar, 5 m hoog.

N.B. Er zijn nog een aantal klonen van *Quercus × hispanica*, min of meer op 'Lucombeana' gelijkend, zoals 'Ambroziana' en 'Fulhamensis'; deze worden nauwelijks gekweekt.

* **Quercus macranthera** — Perzische Eik — Kaukasus tot Noord-Perzië

GROEIWIJZE: goed groeiende parkboom met zeer brede, ronde kroon.

BLADEREN: zeer groot en stevig, 15 - 20 cm lang en 5 - 9 cm maar minder diep gelobd, dofgroen, aan de onderzijde grijsviltig behaard (herkenningscriterium).

VERMEERDERING: enten op *Quercus robur*.

De Perzische Eik is een betrekkelijk langzaam groeiende parkboom, die erg breed wordt. Hij is geschikt voor droge gronden en heeft geen last van meeldauw. Er wordt in Nederland slechts één kloon gekweekt. De boom voor afgifte van enthout door de N.A.K.B. staat op de Begraafplaats in Wageningen.

Quercus palustris — Moeraseik — Oostelijk Noord-Amerika

GROEIWIJZE: forse, breed-kegelvormige boom tot 20 meter met bijna horizontaal afstaande takken, waarvan de onderste meestal doorbuigen.

BLADEREN: breed-langwerpig, 8 - 12 cm, diep ingesneden getand; herfstkleur bruin-rood.

VERMEERDERING: door zaad.

De Moeraseik is betrekkelijk goed te verplanten, daar hij een flink wortelgestel vormt. Hij groeit ook goed op zandgronden (maar niet in moeras!). Hij kan slecht zeewind verdragen.

Deze soort zou nog meer als straatboom worden geplant, indien de onderste takken niet zo doorbogen, wat een obstakel is voor het verkeer.

In U.S.A. heeft men enige selecties in de handel gebracht, o.a. 'Crownright' en 'Sovereign'. Deze zijn in Nederland waarschijnlijk (nog) niet bekend.

Quercus petraea — Wintereik — Europa en Klein-Azië

De Wintereik van zaad gekweekt, heeft in het algemeen een meer opgaande groei dan *Quercus robur* vanwege de doorgaande stam en de meer schuine takstand. Hij wijkt af van de Zomereik door de zittende eikels. Deze boom kan op zeer slechte gronden groeien, is dus ook bruikbaar voor straatbeplanting in hoge, droge en opgespoten gronden.

In de literatuur worden verscheidene cultuurvariëteiten (minstens 14) van deze soort vermeld. Slechts twee daarvan ('Columna' en 'Mespilifolia') worden in Nederland in beperkte mate gekweekt.

o **Quercus petraea 'Columna'** (Hesse, Duitsland 1935)

GROEIWIJZE: zuilvormig, op oudere leeftijd meer scheef-ruitvormig, met wat losse takken.

BLADEREN: smal-langwerpig, ondiep en onregelmatig gelobd; zo goed als vrij van meeldauw.

VERMEERDERING: enten op *Quercus robur*.

Deze "zuilvorm" groeit veel langzamer dan *Quercus robur* 'Fastigiata'.

Een nadeel is, dat op oudere leeftijd een gedeelte van de opgaande takken uitwaaiëren, wat een slordige indruk geeft. In het Arboretum "Belmonte", Wageningen, is een 25-jarige boom nu 10 x 4 m.

In "Trompenburg", Rotterdam, staan drie, onderling iets afwijkende zaailingen, waarvan één een goede, zeer smalle vorm lijkt met één hoofdtak; deze is (nog) niet benaamd.

Quercus petraea 'Mespilifolia'

syn. *Quercus petraea* 'Louettii'

GROEIWIJZE: goed groeiende parkboom met wat slap neerhangende takken, daarom geen straatboom; dient als jong exemplaar te worden geleid. Opvallend is de dichte bebladering.

BLADEREN: die van het eerste schot smal lancetvormig, 8 - 18 cm lang, niet ingesneden; diepgroen.

VERMEERDERING: enten op *Quercus robur*.

Een dicht bebladerde parkboom, die goed zeewind verdraagt. (N.A.K.B. "kernboom": Arboretum "Belmonte", Wageningen, Nr. 13204).

Quercus robur — Zomereik — Europa

syn. *Quercus pedunculata*

De ook in Nederland inheemse Zomereik wordt overal in Europa veel aangeplant, zowel als laanboom als ook als hakhout. In de loop der jaren zijn talloze cultuurvormen, die vegetatief moeten worden vermeerderd, in de handel gekomen; zij wijken voornamelijk af in habitus, bladkleur en/of bladvorm.

Boom (Ned. Dendrologie 1977) noemt er wel 20. De meest bekende worden hieronder kort beschreven.

s **Quercus robur 'Concordia'** (Van Geert, België 1843)

De "Goudeik" is mooi, als hij op een beschutte plaats goed wil groeien. De bladeren zijn opvallend goudgeel, ook in de zomer. In de volle zon verbrandt het blad enigszins.

o **Quercus robur 'Cupressioides'** (Duitsland 1876)

GROEIWIJZE: smal zuilvormig; bij oudere bomen vallen de (te) dunne takken spoedig uiteen.

BLADEREN: iets kleiner dan die van *Quercus robur*; gevoelig voor meeldauw(!)

Dit is waarschijnlijk de naam voor het type LOMBARTS, dat als jong exemplaar, vanwege zijn vele dunne takken wel een aardige zuilvorm lijkt, maar als oudere boom uiteen valt.

*** **Quercus robur 'Fastigiata'** — Pyramide-Eik of Pyramidale Eik

GROEIWIJZE: gesloten zuilvormig tot smal-kegelvormig; opgaande grove takken.

BLADEREN: als die van de gewone eik, maar tamelijk groot.

VERMEERDERING: enten op *Quercus robur*.

Van de "Pyramide-Eik" is in de loop der jaren veel gezaaid, zodat er in parken (ook in enkele kwekerijen) verschillende klonen voorkomen.

Als beste wordt meestal beschouwd het z.g. type KOSTER, verspreid door de voormalige firma D.A. Koster te Boskoop.

Het is mogelijk, dat in de loop van tijd nog andere - misschien zelfs "betere" selecties zullen worden benaamd en verspreid. De N.A.K.B. zal voorlopig uitsluitend enthout van het type KOSTER onder de naam *Quercus robur* 'Fastigiata' afgeven.

s **Quercus robur 'Pectinata'** (Duitsland 1864)

Kleine boom met diep ingesneden, lijnvormige bladeren. Moet worden geleid om een boompje te vormen. In "Trompenburg", Rotterdam na 30 jaar slechts 4 m hoog. Boompje voor liefhebbers.

Quercus robur 'Fastigiata'

s **Quercus robur 'Purpurascens'** (Frankrijk 1808)

syn. *Quercus robur* 'Nigricans' (de Vos 1878)

GROEIWIJZE: kleine boom met schuin opgaande vertakking.

BLADEREN: in het voorjaar mooie purperbruin, later meer bruinachtig groen; het St. Janslot is weer purperbruin.

VERMEERDERING: enten op *Quercus robur*.

Dit is een aardig boompje met donkerbruin blad; na 25 jaar ongeveer 10 meter hoog. De cultivar 'Atropurpurea' heeft ook in de zomer donkerbruine bladeren, maar groeit zeer slecht.

Quercus robur 'N.A.K.B.-selecties voor laan/straatboom

Door het Bosbouwproefstation "De Dorschkamp", Wageningen zijn voor zaadwinning goede exemplaren opgeplant, om daarvan in de toekomst "geselecteerd" zaad aan de kwekers te kunnen leveren. Ongeselecteerd zaad geeft een groot aantal nakomelingen, die geen goede bomen vormen.

In 1969 is de N.A.K.B. begonnen op betrekkelijk grote schaal in *Quercus robur* te selecteren. Uit goede binnenlandse eiken-opstanden zijn een 100-tal mooie bomen uitgezocht. Daarvan is een aantal door enten vermeerderd.

Uit deze bomen, die voornamelijk rondom Ede zijn aangeplant, zijn onlangs 15 exemplaren als beste gekozen en genummerd. Uit deze 15 bomen zijn er door de Keuringsscommissie van de N.A.K.B. uiteindelijk drie voor verspreiding uitgezocht en gemerkt. Daarbij zijn niet alleen de bomen in Ede e.o. gekeurd, maar is ook terdege rekening gehouden met de resultaten in de kwekerij.

In de Proeftuin in Lienden is een aantal jaren geleden van deze selecties geënt. Bij deze betrekkelijk jonge boompjes heeft men goed kunnen beoordelen, hoe de geselecteerde Zomereiken in de kwekerij groeien.

Er is naar gestreefd, om evenals bij *Acer pseudoplatanus*, *Fraxinus excelsior*, *Tilia* e.d. vegetatief vermeerderde klonen uit te geven, die de ideale basis kunnen vormen voor de productie van prima bomen in korte tijd, zonder veel uitval.

Het gevaar voor monocultuur, dus het kweken van uitsluitend één kloon, moet worden vermeden. Daarom heeft de N.A.K.B. besloten 3 selecties te verspreiden, alle met goede eigenschappen. Van deze selecties zal in het voorjaar 1981 op beperkte schaal enthout beschikbaar zijn voor aangeslotenen bij de N.A.K.B.

De nieuwe klonen zullen niet onder nummer worden verspreid. Om een duidelijke benaming te geven aan deze N.A.K.B.-eiken is gekozen voor de eerste 3 letters uit het Griekse alfabet, dus:

'Alpha', 'Beta' en 'Gamma'.

Quercus robur 'Beta'

Quercus robur 'Alpha' (N.A.K.B., nieuwe cultivarnaam) - foto blz. 23

GROEIWIJZE: een opgaande of wel pyramidale kroon met een takstand van ongeveer 30°, de takken zijn niet zwaar.

De moederboom staat op de weg Ede-De Klomp en was voorlopig gemerkt Nr. 18. De nu 22 jaar oude boom is ongeveer 16 meter hoog en heeft een omtrek van 102 cm op 1.5 m gemeten.

Quercus robur 'Beta' (N.A.K.B., nieuwe cultivarnaam) - foto blz. 31

GROEIWIJZE: opgaande stam met min of meer eironde, opgaande kroon; takstand ongeveer 30°, behoorlijke, stevige vertakking; een forse groeier.

De moederboom staat op de afslag Mansholtlaan-Rijksweg Ede-Wageningen. De nu 17-jarige boom is ongeveer 14 meter hoog en heeft een omtrek van 72 cm op 1½ m stamhoogte gemeten.

Vanaf het begin is deze boom opgefallen door zijn mooie opgaande stam en kroon en het donkergroene blad. (Had als voorlopig nummer bij de selecties Nr. 22).

Quercus robur 'Gamma' (N.A.K.B., nieuwe cultivarnaam)

GROEIWIJZE: vormt een brede kroon met zware afstaande takken; takstand tussen 90° en 45°.

Deze zeer sterke groeier is alleen geschikt voor laan- of parkboom.

De nu 25 jaar oude moederboom staat op de weg Elzendorp-Rips, achtste boom aan de buitenkant vanaf de H.J. van Iepenburglaan.

Voorlopig Nr. 44. Deze boom heeft een hoogte van ongeveer 13 meter met een omtrek van 122 cm op 1.5 m stamhoogte gemeten.

Quercus rubra — Amerikaanse Eik — Oostelijk Noord-Amerika

syn. *Quercus borealis maxima*

Grote boom met diep ingesneden bladeren, die in de herfst prachtig rood verkleuren. Het is een parkboom, ook als laanboom geschikt voor landwegen op arme zandgrond. Van de Amerikaanse Eik zijn slechts enkele cultivars bekend. De moeilijkheid met het enten op deze soort (penwortel) zal tevens hebben bijgedragen tot dit - voor eiken - beperkte sortiment.

s **Quercus rubra 'Aurea'** (Van der Bom, 1892)

GROEIWIJZE: forse brede boom als de soort.

BLADEREN: als die van de soort, maar in het voorjaar en voorzomer opvallend mooi geel, later meer geelachtig groen; het St. Janslot is weer mooi geel.

VERMEERDERING: moeilijk; wordt onderzocht door het Proefstation, Boskoop.

Een groot exemplaar van de "Gele Amerikaanse Eik" is een prachtboom (o.a. in Kew Gardens, Engeland). De boom vraagt in de jeugd een beschutte standplaats. Een boom in "Trompenburg", Rotterdam is nu 10 jaar en heeft een hoogte van 4 meter.

SUMMARY

*In this article several cultivars of Quercus are listed, which have been evaluated for their value as trees for parks and street-planting. The merit stars (**-excellent, *-very good, *-good, s-for special purposes and o-not worthy of cultivation) have been awarded by the Selection Committee of the N.A.K.B. (General Netherlands Inspection Service).*

Recommended for the Dutch climate are:

- * *Q. canariensis* - parktree with broad crown. A good hardy tree, 25 years old, grows at the "Trompenburg" Arboretum at Rotterdam.
- * *Q. cerris* - strong growing, wind-resistant Oak for parks and street-planting. Suitable for planting in dry, calcareous soils, also along te sea coast.
- ** *Q. coccinea 'Splendens'* - only the 'Splendens' clone with beautiful scarlet-red autumn colour is recommended.
- *** *Q. frainetto 'Trump'* (NEW CULTIVAR) - a selection of the "Hungarian Oak", selected for street-planting. The crown is dense, ovoid; branches at 45° angle.
- s *Q. × hispanica 'Wageningen'* (NEW CULTIVAR) - this tree at the Wageningen Arboretum has not suffered from the severe 1979 frost; a small, compact tree with a bark like that of *Q. cerris*. Leaves leathery, shiny, ovate-oblong, 5-10 cm long with 6-8 sharp teeth on both sides.
- * *Q. macranthera* - parktree wit very broad, roundish crown. It is suitable for dry soils; not susceptible to mildew. Apparently only one clone of this species is grown in Holland. The N.A.K.B. mother tree for propagating material (grafts) grows at Wageningen Cemetery.
- *** *Q. robur 'Fastigiata'* - there are several forms of the "Pyramidal Oak" in cultivation. A selection, known locally as the "Koster"-type has been recommended so far for distribution by the N.A.K.B.

Q. robur - N.A.K.B. SELECTIONS for street tree and large roadside plantings. Since 1969 the N.A.K.B. has surveyed large areas to select the best trees in seedling populations. Finally three clones have been selected for trial in commercial nurseries, to be propagated by grafts. These are:

'Alpha' (NEW CULTIVAR) - upright with pyramidal crown, branches at an angle of about 30° from the main trunk. Branches not very heavy. Original tree, 22 years old is 16 m high with 102 cm circumference at 1.5 m.

'Beta' (NEW CULTIVAR) - upright with more or less ovate crown; branches at 30° angle. A strong grower with strong crotches. Original tree, 17 years old is 14 m high, 72 cm circumference at 1.5 m.

'Gamma' (NEW CULTIVAR) - tree with broad crown and heavy branches at 90°-45° angle from the trunk. It is a strong growing tree, at 25 years: 13 m high with a 122 cm circumference at 1.5 m.